DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

Nežná ‘89

...revolúcia, ktorá sa začala v divadle

„Nech žijú herci!“ skandovanie davu počas novembrových demonštrácií dokazovalo, do akej veľkej miery sa divadelníci a divadelníčky stali priamymi aktérmi najväčšej politicko-spoločenskej udalosti v bývalom Československu v druhej polovici 20. storočia – ukončenia komunistickej diktatúry. Ľudia ich poznali nielen zo scén, ale aj z filmov či z televíznych obrazoviek, mali ich radi, dôverovali im. Vyhlásenia robotníkov, lekárov či učiteľov sa často odvolávali práve na odkaz študentov a divadelníkov.

Herci, herečky, režiséri či dramaturgovia prijali výzvu štrajkujúcich študentov a zapojili sa do politického diania, stali sa jednou z významných skupín, ktoré ovplyvnili revolučné zmeny. Ich javisková skúsenosť im pomáhala na demonštráciách či v diskusiách zrozumiteľne tlmočiť heslá a idey vtedajšieho obdobia, ich všeobecná popularita dodávala ich slovám váhu.

V prvých momentoch revolučných dní nahrádzali mlčiace médiá, prenášali informácie dokonca aj špeciálnym vlakom, vedeli rázne, jasne, s emóciou formulovať požiadavky demonštrantov.

Výstava *Nežná ‘89... revolúcia, ktorá sa začala v divadle* pripravená pri príležitosti 30. výročia demokratickej zmeny v našej spoločnosti reflektuje prelomové dni a týždne, ktoré priniesli jeden z kľúčových medzníkov slovenských dejín. Zahŕňa dobové materiály, fotografie z archívov, z divadiel a mapuje nielen atmosféru na námestiach, ale aj najvýznamnejšie inscenácie tej doby, ktoré už tesne pred revolúciou mnohé z toho, čo prišlo, predznamenávali.

Slovenskí vysokoškolskí študenti, ktorí v Bratislave oslavovali Medzinárodný deň študentov, zorganizovali 16. novembra 1989 manifestačný sprievod, ktorým verejne demonštrovali proti komunistickej diktatúre. O deň neskôr, 17. novembra 1989, sa v Prahe zhromaždili tisíce študentov pražských vysokých škôl. Tí po skončení oficiálneho študentského mítingu, konanom na Albertove ako pripomienka zavretia českých vysokých škôl nacistami v roku 1939, odišli smerom na Vyšehrad a potom aj do centra Prahy. Bezpečnostné zložky brutálne zasiahli proti demonštrujúcim študentom na Národní tříde, na čo reagovali aj študenti a umelci na Slovensku.

V byte u Martina Hubu sa 19. novembra 1989 stretli viacerí slovenskí herci na čele s Milanom Kňažkom, Mariánom Labudom, Milanom Lasicom a Júliusom Satinským, ktorí prijali prvý oficiálny dokument *Vyhlásenie bratislavských divadelných umelcov*, v ktorom sa pripájajú k výzve pražských divadelníkov a protestujú proti brutalite, ku ktorej došlo 17. novembra 1989.

Neskôr vo večerných hodinách vyhlásil Martin Huba na Malej scéne SND vstup hercov do štrajku. Namiesto večerných predstavení v divadlách prebiehali diskusie s občanmi. V ten istý večer sa pridalo Štúdio Novej scény. Do bratislavskej Umeleckej besedy bolo 19. novembra 1989 zvolané stretnutie, ktorého sa zúčastnilo asi 500 osobností kultúrneho a spoločenského života. Na ňom vznikla občianska iniciatíva Verejnosť proti násiliu.

V bratislavskom divadle Štúdio S sa 20. novembra 1989 zišlo približne 700 ľudí. Herci na čele s Milanom Kňažkom a Milanom Lasicom oznámili prítomným rozhodnutie štrajkom podporiť požiadavky študentov. Na stretnutí s umeleckým súborom Činohry SND 21. novembra 1989 sa snažil ideologický tajomník ÚV KSS Gejza Šlapka so slovenským ministrom kultúry Pavlom Koyšom prehovoriť hercov, aby ukončili štrajk. Divadelníci však tento apel odmietli. V rovnaký deň sa v divadlách, aj napriek príkazu na ich zatvorenie, konali diskusie s verejnosťou. Postupne sa k štrajkovej výzve pripájali divadlá od Bratislavy cez Trnavu, Komárno, Nitru, Zvolen, Martin, Banskú Bystricu až po Košice či Prešov.

Postupným tlakom verejnosti vznikla prechodná vláda, zrušila sa vedúca úloha Komunistickej strany Československa. Do funkcie prezidenta bol menovaný dramatik a disident Václav Havel, predsedom Federálneho zhromaždenia sa stal Alexander Dubček. Krajina sa pripravovala na cestu k vypísaniu slobodných volieb.

Niektorí protagonisti Novembra ‘89 z radov slovenských divadelníkov ako Milan Kňažko, Ladislav Chudík, Martin Porubjak, Peter Rašev alebo Miroslav Dziak Košický na kratší alebo dlhší čas vstúpili do politiky ako členovia vlád či poslanci parlamentov. Do dejín Slovenska sa divadelníci nesporne zapísali ako tí, ktorí sa v kľúčovej dobe dokázali postaviť na tribúny a stať sa tvárami demokratickej zmeny.

Marek Godovič

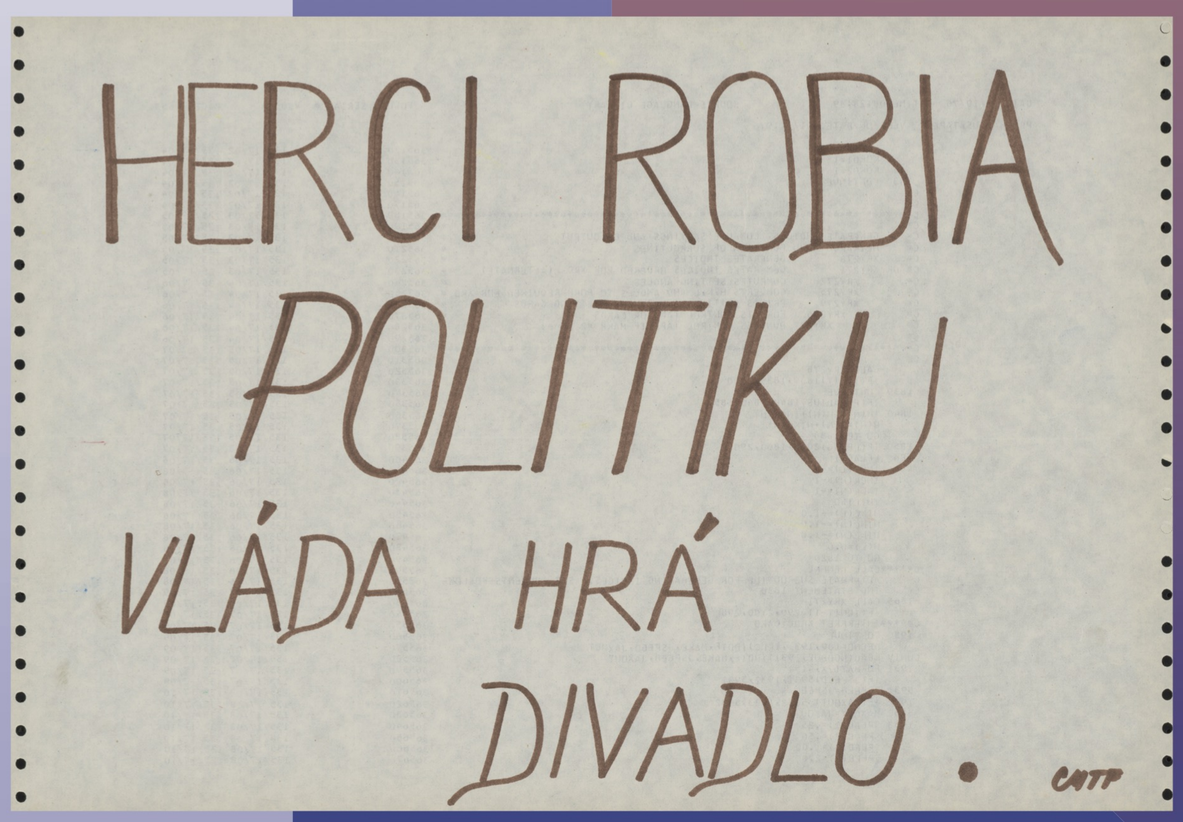

Leták z Novembra ‘89
Zdroj SNM – Historické múzeum v Bratislave

© Výstavu pripravil Divadelný ústav, Bratislava 2019

Autor výstavy: Marek Godovič
Grafické riešenie: Ondrej Gavalda
Jazykové korektúry: Hana Rafčíková
Produkcia: Mária Karoľová

Autori fotografií: Michal Rosenberg, Jozef Vavro (archív Slovenského národného divadla); Juraj Antal; Tibor Huszár (archív Slovenského komorného divadla); Pavol Dřízhal (archív Divadla Andreja Bagara v Nitre); Táňa Hojčová, Tibor Huszár, Zdeno Kajzr, Igor Teluch, Jozef Vavro (Archív Divadelného ústavu); Vladimír Benko, Peter Brenkus, Svätopluk Písecký, Ivan Rychlo (TASR); Milan Kapusta; Peter Babka; Veronika Janušková (archív denníka KORZÁR)

Dobové materiály a fotografie z archívov Divadelného ústavu, Slovenského národného divadla, Slovenského národného archívu (Zbierka Verejnosť proti násiliu), zo zbierkového fondu SNM – Historického múzea v Bratislave a TASR.

Dokumenty a fotografie z archívu Divadla Andreja Bagara v Nitre a Asociácie Divadelná Nitra skompletizované v rámci projektu Nitra '89 – pamäť regiónu, ktorý realizovala Asociácia Divadelná Nitra pri príležitosti 20. výročia Nežnej revolúcie a v rámci projektu nežná.nr, ktorý realizuje Divadlo Andreja Bagara v Nitre pri príležitosti 30. výročia Nežnej revolúcie.

DIVADELNÝ ÚSTAV BRATISLAVA THE THEATRE INSTITUTE
MINISTERSTVO KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY
DIVADLO JÁNA PALÁRIKA V TRNAVE
SND
ŠTÁTNE DIVADLO KOŠICE

Divadelný ústav, Štátne divadlo Košice a Slovenské národné divadlo sú štátnymi príspevkovými organizáciami Ministerstva kultúry SR.

Sławomir MROŽEK

Emigranti

EMIGRÁCIA JE NAJLEPŠ ŠKOLOU DIALEKTIKY

Bertolt

Sławomir Mrožek (nar. 1930) – poľský dramatik, prozaik a karikaturista. Debutoval začiatkom päťdesiatych rokov, v roku 1958 vydáva prvú zbierku satirických poviedok Slon a v tom istom roku má premiéru aj jeho prvá hra Policajti. Od tých čias sa z roka na rok stáva čoraz častejšie uvádzaným dramatikom, najmä v Európe. Dnes je najhranejším poľským autorom doma i v zahraničí a jedným z najorignálnejších a najvýznamnejších svetových dramatikov dvadsiateho storočia. Pritom je to autor ozaj univerzálny: hrajú ho na Východe i na Západe, inscenujú ho tie najváženejšie divadlá aj amatérske študentské súbory. Po dramatickom debute Policajti sa Mrožek doslova „rozpísal": Mučednictvo Petra O'Heya (1959), Moriak (1961), jednoaktovky Na širom mori, Veselica, Karol, Striptease (1961), Tango (1965), Václav (1970), Radostná udalosť (1971), Bitúnok (1974), Dom na hranici (1975), Emigranti (1975), Hrbáč (1975), Krajčír (1977), Pešo (1980), Veľvyslanec (1981), Alfa (1982), Letný deň (1983), Kontrakt (1986), Portrét (1987). Od roku 1963 žije Mrožek v západnej Európe (momentálne v Paríži), no v Poľsku pravidelne publikuje, jeho hry vychádzajú v časopise Dialog (aj knižne) a hrajú ich desiatky divadiel, autor je častým hosťom na poľských premiérach i reprízach svojich hier. Na Slovensku sa Mrožkove hry objavili v roku 1963 – študenti VŠMU vtedy uviedli jeho jednoaktovky Veselica a Striptease (z tvorcov dnešného predstavenia sa na tej „historickej" inscenácii podieľali traja: Milan Lasica režíroval Striptease, Marián Labuda hral vo Veselici a Martin Porubjak bol dramaturgom oboch jednoaktoviek). Mrožek sa potom hral pomerne často a úspešne do konca šesťdesiatych rokov, v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch na slovenských javiskách neprirodzene absentoval. Renesancia Mrožka snáď oživa začiatkom roku 1989, kedy Divadlo SNP v Martine uvádza Policajtov.

Karikatúra S. Mrožka: Andrej Stopka

Preklad Zora a Martin Bútorovci
Dramaturgia a pohybová spolupráca Milan Lasica
Scéna a kostýmy Milan Čorba
Hudobná spolupráca Ivan Marton
Réžia Martin Porubjak

Hrajú Marián Labuda, Milan Lasica

Celoslovenská premiéra 26. 5. 1989 v Štúdiu S

Riaditeľ Slovkoncertu: Ing. Ladislav Ondriš
Umelecký šéf Štúdia S: Milan Lasica

Svetlo: Ing. Jozef Šimčisko a Dušan Majdan. Zvuk: Rudolf Škrip a Martin Jurík. Stavba scény: Miloš Greschner. Dekorácie vyrobili Dielne PKO Bratislava. Garderóba a rekvizity: Ivana Peškovičová a Gustáv Brezovský. Produkcia: František Goliaš. Vedúci výroby a prevádzky: Miroslav Brocko.

ČÍM SC STARŠ TÝM V SA MI SMIAŤ A TÝM SA SM A VTIP TIE UŽ NERO VÔBE

Sławom

Bulletin k inscenácii Emigranti, 1989
Zdroj Archív DÚ

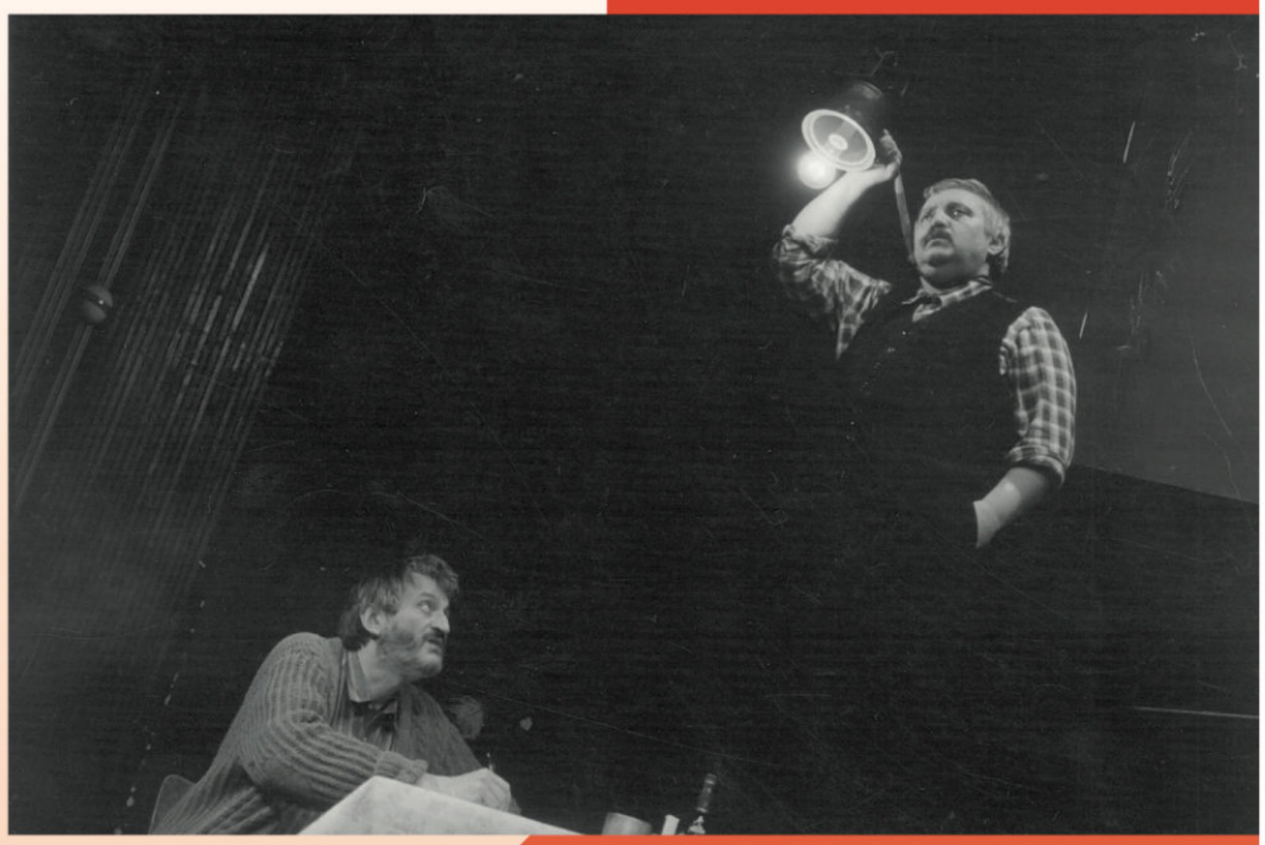

Sławomir Mrožek: Emigranti
Štúdio S Bratislava, 26. 5. 1989
Réžia Martin Porubjak
Zľava Milan Lasica, Marián Labuda
Foto Tibor Huszár/Archív DÚ

Inscenácia sa stala pred Novembrom '89 divácky úspešnou nielen vďaka textu poľského dramatika – emigranta Sławomira Mrožka, ale aj hereckým výkonom dvoch hlavných protagonistov Milana Lasicu a Mariána Labudu. Autor odkryl frustrácie a myslenie človeka z východného bloku.

Predohry

Pred Novembrom '89 prehovárali herci k divákom z miest, ktoré sú im najvlastnejšie – z javísk. Dielami, ktoré aj napriek nemožnosti slobodne hovoriť nahlas, sa v podtexte otvorenejšie vyjadrovali o spoločenských udalostiach, myslení, pocitoch mnohých divákov. Paradoxne po skončení revolučných dní divadlá v prvých rokoch zaznamenali úbytok návštevnosti. Divadelní diváci sa stali divákmi televíznymi. Z médií počuli odkazy, ktoré jasnejšie formulovali aktuálne udalosti tej doby.

Friedrich Dürrenmatt: Návšteva starej dámy
Divadlo Slovenského národného povstania
Martin, 18. 11. 1989
Réžia Roman Polák
Zľava František Výrostko, Anton Šulík, Ivan Kmeco, Ivan Giač, Anton Januš, Tomáš Žilinčík, Štefan Mišovic, Tibor Frlajs, Jaroslav Vrzala
Foto Tibor Huszár/Archív SKD

Autor hry Friedrich Dürrenmat sa v čase normalizácie neobjavoval na repertoároch slovenských divadiel. Inscenátori rafinovane spojili niekoľko divadelných žánrov do jednotnej aktuálnej výpovede, v ktorej dominuje bezmocnosť, pretvárka a cynizmus.

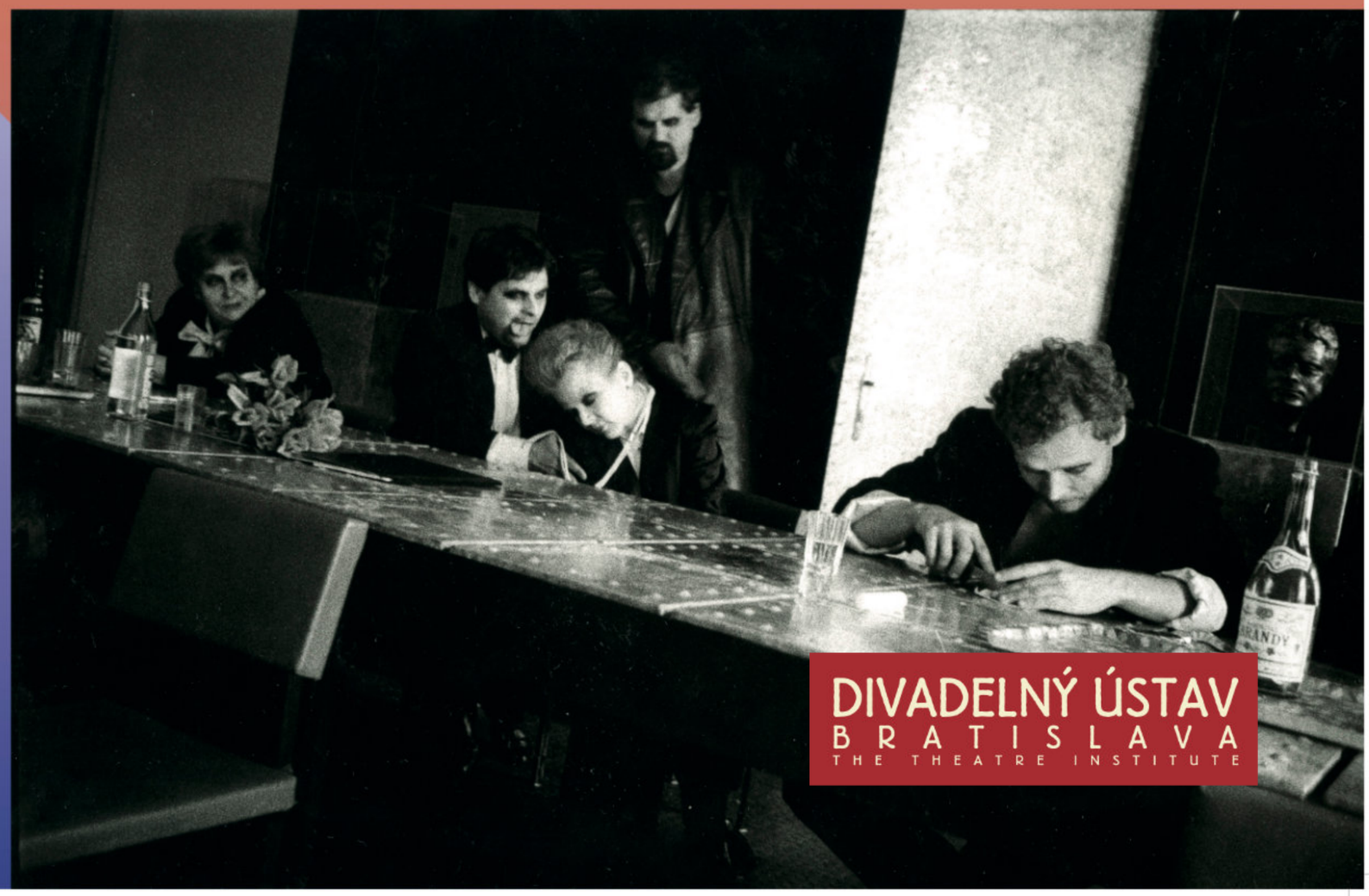

Blaho Uhlár: Predposledná večera
Divadlo pre deti a mládež v Trnave, 30. 6. 1989
Réžia Blaho Uhlár
Zľava Margita Šefčovičová, Ladislav Kerata, Viera Pavlíková, Vladimír Oktavec, Tibor Vokoun
Foto Táňa Hojčová/Archív DÚ

Autorská inscenácia pracovala s večným bojom niekoľkých individualít, ktoré sa konfrontujú so systémom, a ironizovala proklamovaný idealizujúci stav vtedajšej spoločnosti.

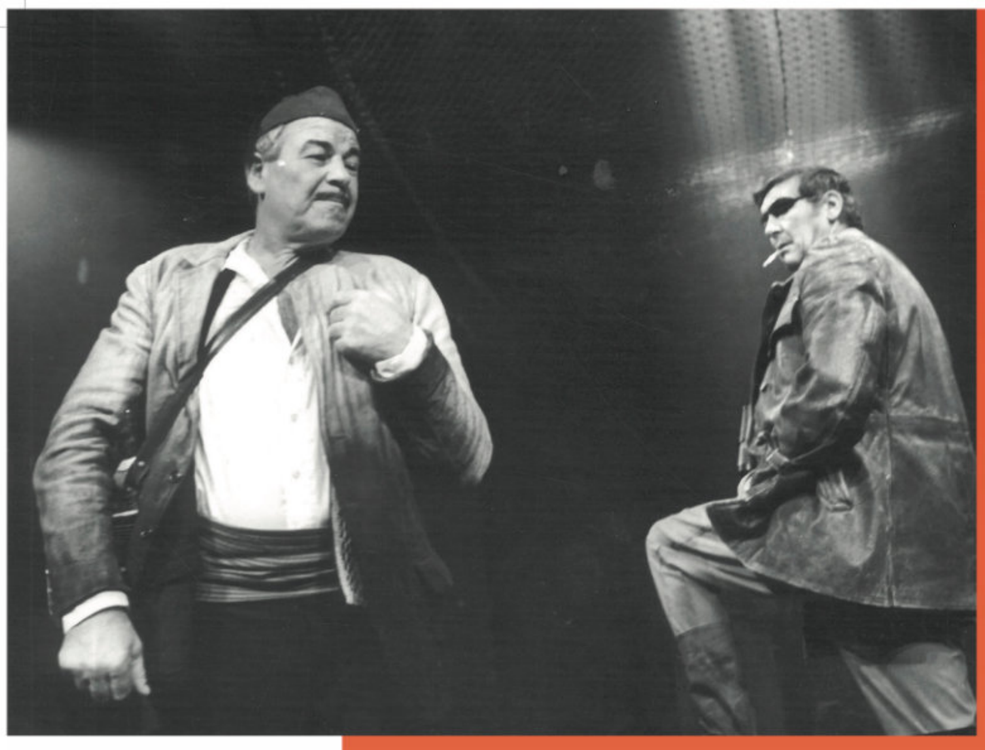

Dušan Kovačević: Zberné stredisko
Činohra SND, Bratislava, 14. 12. 1984
Réžia Pavol Haspra
Zľava Ivan Rajniak, Štefan Kvietik
Foto Jozef Vavro/Archív DÚ

Na repríze inscenácie 19. 11. 1989 herec Martin Huba prečítal text *Vyhlásenia bratislavských divadelných umelcov*.

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

Henrik Ibsen: Nepriateľ ľudu
Malá scéna SND, Bratislava, 11. 3. 1989
Réžia Ľubomír Vajdička
Zľava Martin Huba, Michal Dočolomanský
Foto Zdeno Kajzr/Archív DÚ

Inscenácia pomenovala povahu spoločnosti, ktorá pravdu zakrývala a deformovala. Tvorcovia vo svojom výklade Ibsenovej drámy nechali divákom voľnosť interpretácie, a tým možnosť pozrieť sa na seba a svoje osudy.

Molière: Tartuffe
Štúdio Novej scény Bratislava,
19. 11. 1988
Réžia Vladimír Strnisko
Zľava Vladimír Černý, Marián Labuda,
Marián Zednikovič
Foto Igor Teluch/Archív DÚ

Na repríze inscenácie 19. 11. 1989 prečítal hlavný protagonista inscenácie Marián Labuda text *Vyhlásenia bratislavských divadelných umelcov*.

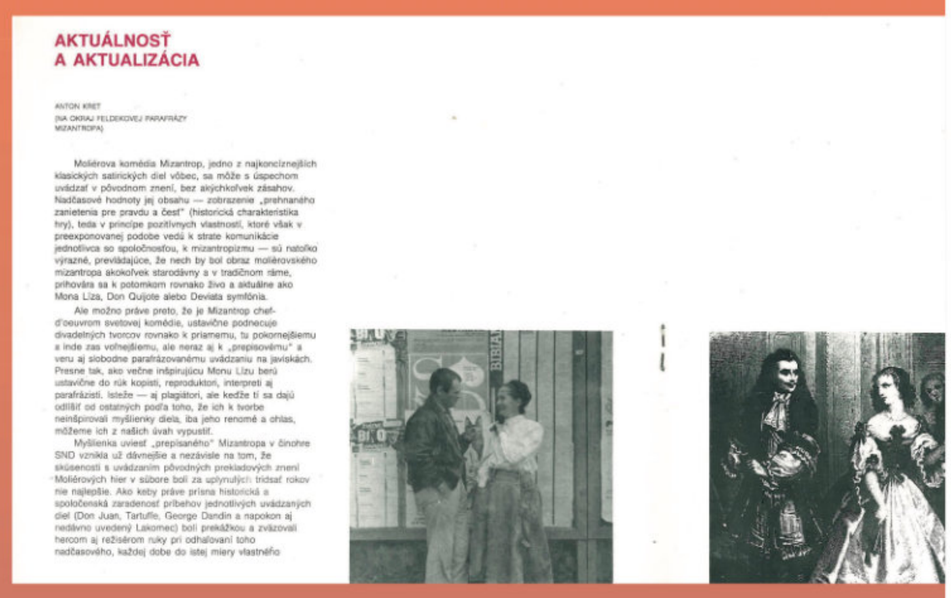

AKTUÁLNOSŤ
A AKTUALIZÁCIA

ANTON KRET
(NA OKRAJ FELDEKOVEJ PARAFRÁZY
MIZANTROPA)

Moliérova komédia Mizantrop, jedno z najkoncíznejších klasických satirických diel vôbec, sa môže s úspechom uvádzať v pôvodnom znení, bez akýchkoľvek zásahov. Nadčasové hodnoty jej obsahu — zobrazenie „prehnaného zanietenia pre pravdu a česť" (historická charakteristika hrý), teda v princípe pozitívnych vlastností, ktoré však v preexponovanej podobe vedú k strate komunikácie jednotlivca so spoločnosťou, k mizantropizmu — sú natoľko výrazné, prevládajúce, že nech by bol obraz moliérovského mizantropa akokoľvek starodávny a v tradičnom rámi, prihovára sa k potomkom rovnako živo a aktuálne ako Mona Líza, Don Quijote alebo Deviata symfónia.

Ale možno práve preto, že je Mizantrop chef-d'oeuvrom svetovej komédie, ustavične podnecuje divadelných tvorcov rovnako k priamemu, tu pokornejšiemu a inde zas voľnejšiemu, ale neraz aj k „prepisovému" a veru aj slobodne parafrázovanému uvádzaniu na javiskách. Presne tak, ako večne inšpirujúcu Monu Lízu berú ustavične do rúk kopisti, reproduktori, interpreti aj parafrázisti. Isteže — aj plagiátori, ale keďže tí sa dajú odlíšiť od ostatných podľa toho, že ich k tvorbe neinšpirovali myšlienky diela, iba jeho renomé a ohlas, môžeme ich z našich úvah vypustiť.

Myšlienka uviesť „prepísaného" Mizantropa v činohre SND vznikla už dávnejšie a nezávisle na tom, že skúsenosti s uvádzaním pôvodných prekladových znení Moliérových hier v súbore boli za uplynulých tridsať rokov nie najlepšie. Ako keby práve prísna historická a spoločenská zaradenosť príbehov jednotlivých uvádzaných diel (Don Juan, Tartuffe, George Dandin a napokon aj nedávno uvedený Lakomec) boli prekážkou a zväzovali hercom aj režisérom ruky pri odhaľovaní toho nadčasového, každej dobe do istej miery vlastného

Eugene O´Neill: Smútok pristane Elektre
Divadlo Andreja Bagara v Nitre,
17. 2. 1989
Réžia Jozef Bednárik
Zľava Adela Gáborová, Andrej Rimko
Foto Pavol Dřízhal/Archív DAB

S inscenáciou bolo Divadlo Andreja Bagara v novembrových revolučných dňoch roku 1989 na hosťovaní v Moskve, kde pred predstaveniami súbor prečítal vyhlásenie k udalostiam v Československu.

Ľubomír Feldek: Skúška
Malá scéna SND, Bratislava, 3. 12. 1988
Réžia Peter Mikulík
Zľava Milan Kňažko, Emil Horváth ml., Juraj Slezáček,
Oldo Hlaváček, Vladimír Durdík ml.
Foto Jozef Vavro/Archív DÚ

Inscenáciu s Nežnou revolúciou viaže priestor bufetu Malej scény SND, ktorého replika vznikla na javisku. V skutočnom bufete tohto divadla bol 20. 11. 1989 prijatý oficiálny názov občianskej iniciatívy Verejnosť proti násiliu. Podľa spomienok Ľubomíra Feldeka čiapka, v ktorej Milan Kňažko vystupoval na námestiach, bola súčasťou kostýmu Alcesta, ktorého v inscenácii stvárňoval.

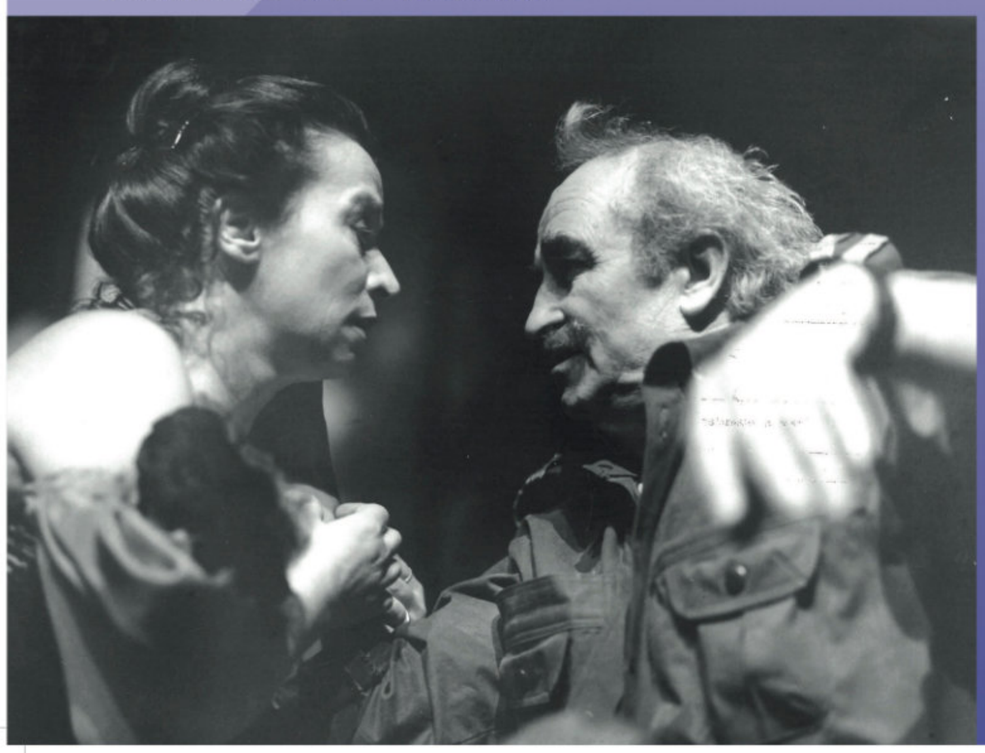

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

Vyhlásenia

Vyhlásenie Slovenského národného divadla

Dňa 22. novembra 1989 sa členovia a zamestnanci Slovenského národného divadla rozhodli zaujať toto stanovisko k súčasnej spoločenskej situácii:

Jednou z prvých povinností človeka je zachovanie života, aj toho svojho. Ak nám ide o dôstojný život, o jeho naplnenie v zmysle obecne ľudského poslania: slúžiť dobru, spravodlivosti a pravde, pokúsme sa o to všetci spolu na základe slobodnej voľby v hraniciach tej najhumánnejšej slušnosti a tolerancie. Bez hnevu, nenávisti, s láskou k bližnemu a k prírode, ktorej sme súčasťou. S úctou k minulosti, ale aj s plnou zodpovednosťou k budúcnosti. Začnime už raz pri čistom stole a čistej tabuli, bez nemorálnych kompromisov. Pokračujme z našej vlastnej podstaty národnej, historickej, pod spoločnou strechou československej vzájomnosti. Nech naše myšlienky majú dosť voľného priestoru, aby sme mohli žiť život v pravde. Vytvorme spoločne takú republiku, v ktorej sa budeme všetci konečne cítiť doma ako plnoprávni občania v demokratickom socialistickom štáte rešpektujúcom zásady politického pluralizmu. Pozrime sa objektívne a kriticky na našu minulosť a nebojme sa kriticky prehodnotiť udalosti roku 1968.

Zo všetkých síl protestujeme proti opakovanej zvoli, násiliu a brutalite, ktoré sa začali v marci 1988 v Bratislave a vyvrcholili v Prahe 17. novembra 1989. Siahnutie na osobnú slobodu, v akékoľvek fyzické násilie považujeme za neodvolateľný zločin proti ľudskosti. Žiadame, aby bola vytvorená zvláštna vládna komisia, ktorá vyšetrí, potrestá a verejne označí vinníkov pražského masakru a bude pritom dôsledne postupovať podľa československých právnych noriem.

Tieto udalosti sú logickým dôsledkom prehlbujúcej sa spoločenskej a politickej krízy. Chceme hľadať a nájsť východisko v celospoločenskom dialógu, z ktorého nemožno nikoho vopred vylúčiť. Na základe posledných skúseností chceme vyjadriť pochybnosť, či dnešné zloženie najvyšších stranických a štátnych orgánov umožňuje pozitívne východisko nájsť. Preto sme sa rozhodli vstúpiť do týždenného protestného štrajku a namiesto plánovaných predstavení prečítame toto naše stanovisko a ponúkneme divadelné priestory širokej verejnej diskusii.
Žiadame, aby sa týchto stretnutí s verejnosťou zúčastnili predstavitelia vedúcich stranických a štátnych orgánov. K tomuto konaniu nás vedie predovšetkým naše hlboké presvedčenie, že môžeme žiť, pracovať a tvoriť jedine v spoločnom štáte Čechov a Slovákov a ostatných národností. Iba vnútorne pevné spoločenstvo našich národov, republika, ktorá stojí na základoch slobody, demokracie a humanity môže zaujať dôstojné miesto v spoločnom európskom dome.

Obraciame sa na všetkých spoluobčanov, aby nás v tomto našom úsilí podporili – v mene budúcnosti našich detí.

Pracovníci Slovenského národného divadla
/umelci, robotníci, technicko-hospodárski pracovníci/

V Bratislave, 22.11.1989

Vyhlásenie SND
Zdroj SNA

RADOŠINSKÉ NAIVNÉ DIVADLO

VEREJNOSŤ PROTI NÁSILIU

STANISLAV ŠTEPKA
PAVOL ŠAGO
JÁN ZACHAR
Tamara Greksakova
MÁRIA DROZDOVÁ
JARINA PORUBÄKOVÁ
Katarína Štepková
P. SCHWARCZ
L. DRÁG
VLADIMÍR SUTTER
Ján Krchňavý
Mária Mičeňková

Oznámenie o podpore občianskej iniciatívy Verejnosť proti násiliu, Radošinské naivné divadlo, november 1989
Zdroj SNA

Oznámenie zamestnancov o priebehu štrajku v Bábkovom divadle v Bratislave, 27. 11. 1989
Zdroj SNA

My, pracovníci Štátneho bábkového divadla v Bratislave, sa týmto vyhlásením pripájame ku generálnemu štrajku dňa 27. novembra 1989 od 12,00 - 14,00 hod. a staviame sa za oprávnené požiadavky študentov a hnutia Verejnosť proti násiliu.

Svoje stanovisko sme vyjadrili v podpore Vy-hlásenia aj Zväzu dramatických umelcov.

A to formou:

Od 12,00 - 14,00 hod. sme pred budovou divadla.

A dnes plánované predstavenia o 14,00 a 18,00 hod. odvolávame a ponúkame priestory divadla na verejnú diskusiu.

Pracovníci ŠBD

V Bratislave 27.11.89

Vyhlásenie štrajkového výboru SĽUK-u, december 1989
Zdroj SNA

Vyhlásenie štrajkového výboru a akčného výboru VPN v SĽUK-u

Štrajkový výbor v SĽUK-u na podporu a súhlas s vyhlásením štrajku slovenských divadelníkov pripája sa k štrajku tým, že v dňoch od 5. do 11.12. 1989 včítane neodohrá predstavenia "Vianočné pastorále".
Súčasné zloženie federálnej vlády v praxi nerealizovalo zrušenie čl. 4 Ústavy a tým nerešpektovalo požiadavky občianskeho hnutia Verejnosť proti násiliu, aby vo federálnej vláde boli v percentuálnom pomere zastúpené všetky strany a nestraníci pri zachovaní odbornosti a morálneho charakteru.
Štrajkový výbor zostáva v trvalej činnosti a pohotovosti do času splnenia uvedených podmienok.

Bratislava 5.12.1989 Štrajkový výbor v SĽUK-u

PROGRAMOVÉ VYHLÁSENIE
občianskej iniciatívy VEREJNOSŤ PROTI NÁSILIU
a KOORDINAČNÉHO VÝBORU SLOVENSKÝCH VYSOKOŠKOLÁKOV

25.11.1989

1. Žiadame vytvoriť zo Slovenskej národnej rady skutočný parlament slovenského národa, v ktorom budú mať zastúpenie všetky zložky našej spoločnosti.
2. Žiadame zaručiť úplnú slobodu tlače. Novinári, zvoľte si už dnes také vedenia redakcií, ktoré túto slobodu zaručia.
3. Žiadame zaručiť slobodu podnikania, zhromažďovania, spolčovania, pohybu, svedomia a ďalšie občianske práva a slobody.
4. Žiadame zrušiť vedúcu úlohu KSČ zakotvenú v ústave a v tomto zmysle zmeniť ústavu.
5. Žiadame odideologizovať školstvo a kultúru a oddeliť kultúru od štátneho riadenia.
6. Žiadame zaručiť nestrannosť súdov a prokuratúry a vytvoriť skutočný právny štát.
7. Žiadame dôslednú odluku cirkvi od štátu.
8. Žiadame slobodné odborové hnutie a nezávislé študentské organizácie.
9. Žiadame zrovnoprávniť všetky formy vlastníctva.
10. Žiadame dôsledne demokratickú federáciu Čechov a Slovákov a zákonné upravenie práva a postavenia národností na princípe plnej a faktickej rovnoprávnosti.
11. Žiadame reálne zaručiť právo na zdravé životné prostredie.
12. Žiadame zaručiť rovnakú šancu pre všetkých pri voľbe povolania a naplnení životnej dráhy.

Programové vyhlásenie občianskej iniciatívy Verejnosti proti násiliu a Koordinačného výboru slovenských vysokoškolákov, 25. 11. 1989
Zdroj SNA

VYHLÁSENIE ŠTÁTNEHO DIVADLA KOŠICE

My, divadelní umelci a zamestnanci SD Košice sa pripájame k výzve pražských divadelných umelcov a študentov pražských a bratislavských vysokých škôl a rozhodne protestujeme proti násilnostiam, ktoré sa udiali 17. novembra 1989 v Prahe pri 50. výročí pohrebu Jana Opletala. Žiadame urýchlené vyšetrenie celej udalosti a ako prejav solidarity so študentmi sa pripájame k výzve pražských a bratislavských divadiel tým, že do konca týždňa, t. j. 24. 11. 1989 vrátane, nebudeme hrať predstavenia a poskytneme priestory na diskusiu s divákmi, ktorí na plánované predstavenia prídu. Ostatné pracovné povinnosti si budeme naďalej riadne plniť. Zároveň sa pripájame a podporujeme ciele hnutia Verejnosť proti násiliu.

V Košiciach 21. 11. 1989

Vyhlásenie zamestnancov Štátneho divadla Košice, 21. 11. 1989
Zdroj archív SND

Prehlásenie československých divadiel, november 1989
Zdroj SNA

Československé divadlá, ktoré sú od 18.novembra 1989 v štrajku, sa zjednocujú v nasledujúcom prehlásení :

Sme solidárni s požiadavkami štrajkujúcich študentov a pripájame sa k prehláseniu občianskeho fóra a tým sa stávame jeho súčasťou.

Zdôrazňujeme, že cieľom generálneho štrajku nie je poškodiť národné hospodárstvo, ale prejaviť širokú solidaritu a totožnosť spoločných postojov robotníkov, roľníkov a inteligencie.

V prevádzkach, ktoré sú nutné pre chod národného hospodárstva, prebehne štrajk demonštratívnou formou.

Vyhlasovanie celodenného štrajku tam, kde by prišlo k neúmerným stratám, je neúčelné.

Cieľom generálneho štrajku nie je demontáž socializmu ani vytváranie krízových situácií. Ide o presadenie skutočnej prestavby, ide o vec socializmu. Ide o demokraciu, o urýchlené riešenie neodkladných problémov politických a hospodárskych.

Ľud svojim vystúpením v uliciach miest dal jasne najavo nedôveru súčasnému vedeniu štátu.

V tejto vážnej krízovej situácii je naivitou a politickou opozdenosťou vysvetľovať súčasnú krízu činnosťou bližšie neurčených či určených západných centrál.

Uvedomujeme si vážnosť situácie, ktorú nemôže riešiť nikto v žiadnom zahraničí.

Sme vlastenci, demokrati, odmietame deštrukciu, žiadame konštruktívne riešenie.

My, divadelníci k Vám hovoríme svojim srdcom, svojou dušou a citom.

Fedor Gál na stretnutí v bratislavskej Umeleckej besede, november 1989
Zdroj SNA

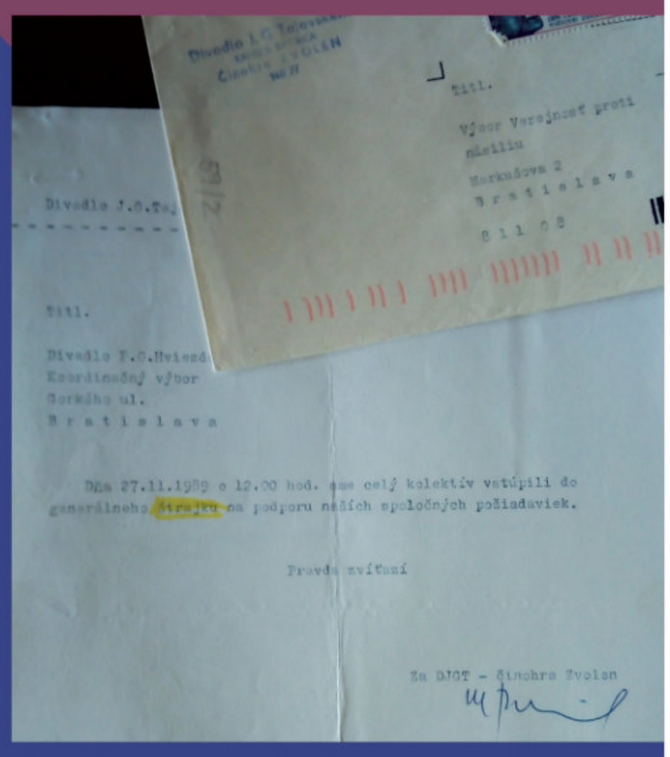

Pripojenie sa pracovníkov Divadla Jozefa Gregora Tajovského vo Zvolene k štrajku, 25. 11. 1989
Zdroj SNA

„Vás, milí výtvarníci, hudobní skladatelia, spisovatelia, vás poznajú podľa vášho diela. Ale my chodíme medzi ľuďmi s týmito tvárami, ktoré boli dvadsať rokov zneužívané. (...) A my týmto tváram vrátime pravdu.“

Marián Labuda, november 1989

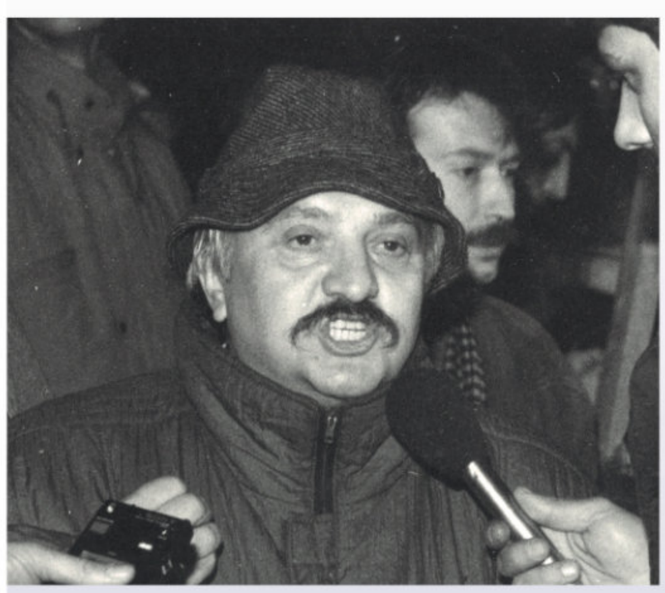

Herec Marián Labuda v rozhovore pre ČST počas demonštrácie na Námestí SNP v Bratislave, 22. 11. 1989
Zdroj SNM – Historické múzeum v Bratislave

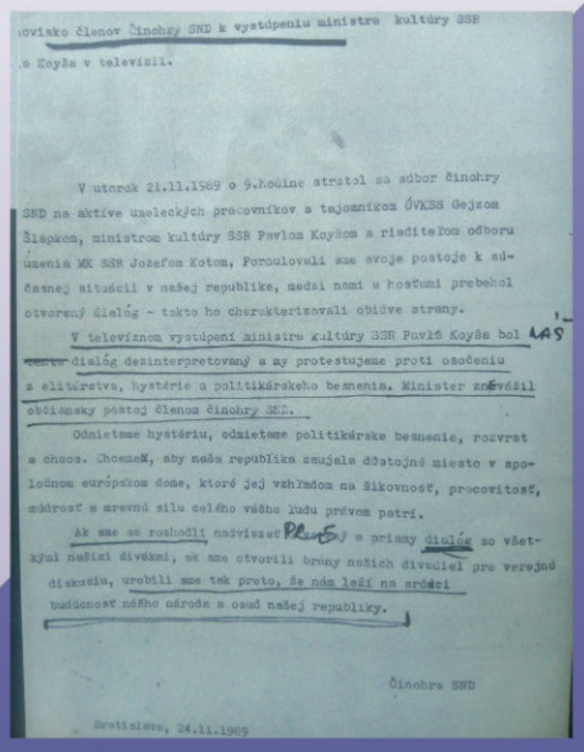

Stanovisko členov Činohry SND k stretnutiu s ministrom kultúry SSR Pavlom Koyšom, 24. 11. 1989
Zdroj SNA

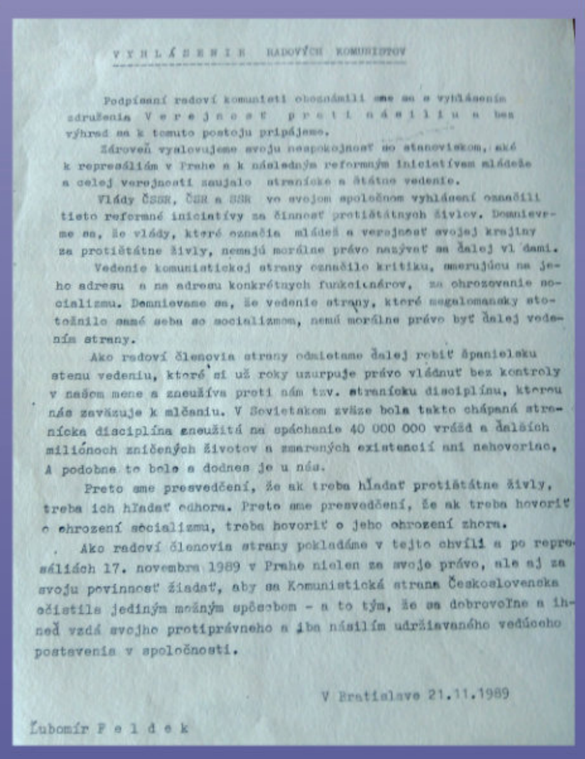

Vyhlásenie radových komunistov, v ktorom vyjadrujú podporu spoločenským zmenám, 21. 11. 1989
Zdroj SNA

Prvé demonštrácie

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

Herec Ladislav Chudík na demonštrácii v Bratislave, 22. 11. 1989
Zdroj SNM – Historické múzeum v Bratislave

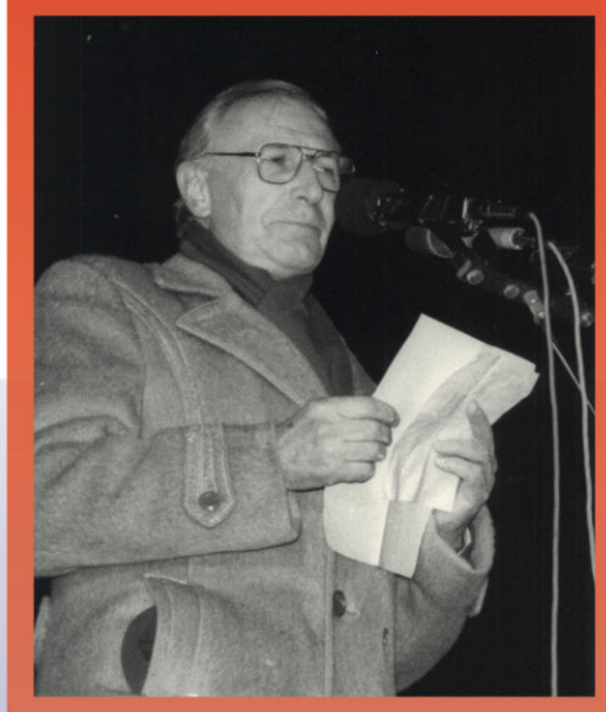

Scenár k demonštrácii na Námestí Slovenského národného povstania v Bratislave, 22. 11. 1989
Zdroj SNA

Tribún Novembra ‘89 v Bratislave Ján Budaj, 24. 11. 1989
Zdroj SNM – Historické múzeum v Bratislave

Herec Milan Lasica a hudobný skladateľ Jaroslav Filip na tribúne na námestí Slovenského národného povstania v Bratislave, 23. 11. 1989
Zdroj SNM – Historické múzeum v Bratislave

Demonštranti v Bratislave, november 1989
Foto Ivan Rychlo/TASR

Stretnutie s občanmi, Historická budova Slovenského národného divadla, 29. 11. 1989
Zľava Ján Budaj, Josef Vavroušek, Ľubomír Feldek, Marta Kubišová, Martin Porubjak,Václav Havel,Peter Zajac, Petr Oslzlý, Šimon Pánek, Ladislav Snopko, Milan Kňažko
Foto Peter Brenkus/TASR

Manifestačné stretnutie, na ktorom zástupcovia Občianskeho fóra a Verejnosti proti násiliu podpísali dohodu o spolupráci. Zhromaždenie vyústilo v rozsiahlu diskusiu medzi občanmi.

Stretnutie v Slovenskom národnom divadle v Bratislave, 29. 11. 1989
Zľava Josef Vavroušek, Marta Kubišová, Václav Havel, Milan Kňažko
Zdroj Michal Rosenberg/archív SND

Stretnutie s občanmi, Divadlo P. O. Hviezdoslava, 29. 11. 1989
Zľava Milan Kňažko, Ján Budaj, Dušan Jamrich
Foto Vladimír Benko/TASR

Zástupcov koordinačného výboru slovenských divadiel prijal podpredseda vlády SSR Štefan Murín (vpravo). Zľava šéf Opery SND Juraj Hrubant, herci Ladislav Chudík, Elo Romančík, Emília Vášáryová, operný spevák Peter Dvorský, 28. 11. 1989
Foto Peter Brenkus/TASR

Stretnutia

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

Stretnutie s občanmi, Historická budova Slovenského národného divadla, 29. 11. 1989
Zľava Ján Budaj, Josef Vavroušek, Ľubomír Feldek, Marta Kubišová, Martin Porubjak,Václav Havel,Peter Zajac, Petr Oslzlý, Šimon Pánek, Ladislav Snopko, Milan Kňažko, Miroslav Dvorský
Foto Peter Brenkus/TASR

Manifestačné stretnutie, na ktorom zástupcovia Občianskeho fóra a Verejnosti proti násiliu podpísali dohodu o spolupráci. Zhromaždenie vyústilo v rozsiahlu diskusiu medzi občanmi.

Stretnutie v Slovenskom národnom divadle v Bratislave, 29. 11. 1989
Zľava Josef Vavroušek, Marta Kubišová, Václav Havel, Milan Kňažko, Miroslav Dvorský
Zdroj Michal Rosenberg/archív SND

Stretnutie s občanmi, Divadlo P. O. Hviezdoslava, 29. 11. 1989
Zľava Milan Kňažko, Ján Budaj, Dušan Jamrich
Foto Vladimír Benko/TASR

Zástupcov koordinačného výboru slovenských divadiel prijal podpredseda vlády SSR Štefan Murín (vpravo). Zľava šéf Opery SND Juraj Hrubant, herci Ladislav Chudík, Elo Romančík, Emília Vášáryová, operný spevák Peter Dvorský, 28. 11. 1989
Foto Peter Brenkus/TASR

Stretnutia

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

Herec Elo Romančík

Režisér Roman Polák

Herec Matej Landl

Herečka Emília Vášáryová

Herec Emil Horváth ml.

Dav na Námestí SNP, 25.11.1989

Modlitba v dave

Martin

Fotografie z demoštrácie Juraj Antal

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

Herci Peter Rašev a Ľuba Blaškovičová patrili k lídrom Nežnej revolúcie v Košiciach
Foto Milan Kapusta

Demonštrácia v Košiciach
na Leninovej ulici, 1. 12. 1989
Foto Svätopluk Písecký/TASR

V košickom Štúdiu SMER (dnešnom Štúdiu Štátneho divadla) sa 22. 11. 1989 uskutočnila beseda, kde herci oboznámili prítomných s výzvami študentov a bratislavských hercov. Postupne sa pre veľký záujem stretnutia konali v Dome kultúry ROH (kde ŠD kvôli rekonštrukcii svojej budovy hrávalo). V Košiciach podľa českého vzoru vzniklo Občianske fórum.

Herec Peter Rašev ako moderátor na demonštrácii v Košiciach
Foto Veronika Januškova/archív denníka KORZÁR

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

Václav Havel vo Východoslovenských železiarňach v Košiciach, 20. 12. 1989
Foto Svätopluk Písecký/TASR

Medzi hercami, ktorí pricestovali do Košíc vlakom Nežnej revolúcie a vystúpili na manifestácii, bola aj členka SND Božidara Turzonovová, 6. 12. 1989. Foto Svätopluk Písecký/TASR

Košice

Vlak Nežnej revolúcie vypravený z Bratislavy s cieľovou stanicou v Košiciach. Boli v ňom aktivisti, umelci, študenti, ktorí na staniciach, kde vlak zastavil, organizovali stretnutia s občanmi, 6. 12. 1989.
Zdroj SNM – Historické múzeum v Bratislave

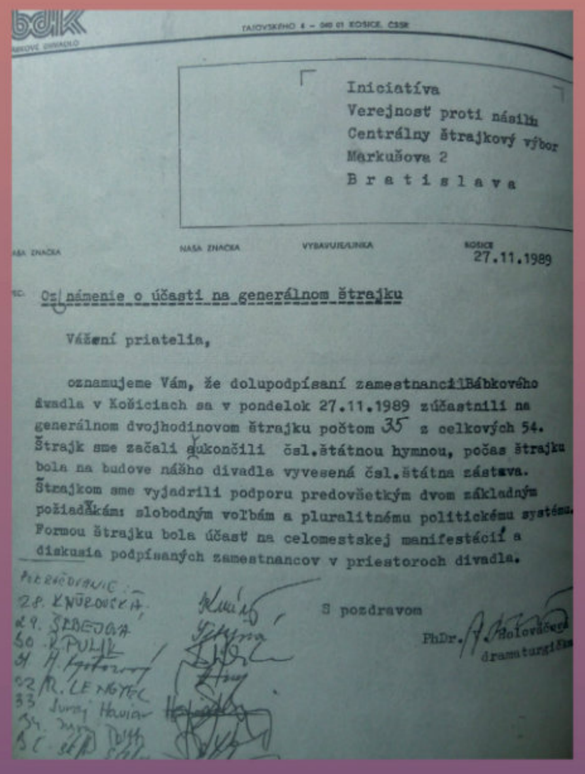

Iniciatíva
Verejnosť proti násiliu
Centrálny štrajkový výbor
Markušova 2
B r a t i s l a v a

NAŠA ZNAČKA | VYBAVUJE/LINKA | KOŠICE 27.11.1989

Oznámenie o účasti na generálnom štrajku

Vážení priatelia,

oznamujeme Vám, že dolupodpísaní zamestnanci Bábkového divadla v Košiciach sa v pondelok 27.11.1989 zúčastnili na generálnom dvojhodinovom štrajku počtom 35 z celkových 54. Štrajk sme začali a ukončili čsl.štátnou hymnou, počas štrajku bola na budove nášho divadla vyvesená čsl.štátna zástava. Štrajkom sme vyjadrili podporu predovšetkým dvom základným požiadavkám: slobodným voľbám a pluralitnému politickému systému. Formou štrajku bola účasť na celomestskej manifestácii a diskusia podpísaných zamestnancov v priestoroch divadla.

S pozdravom

PhDr. [illegible]
dramaturgička

Oznámenie Bábkového divadla v Košiciach o účasti na štrajku, 27. 11. 1989
Zdroj SNA

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

Programový plagát Slovenského národného divadla, november 1989
Zdroj archív SND

SND

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ DIVADLO
NOSITEĽ RADU REPUBLIKY
JUBILEJNÁ 70. DIVADELNÁ SEZÓNA

	OPERA A BALET	ČINOHRA DIVADLO P. O. HVIEZDOSLAVA	ČINOHRA MALÁ SCÉNA
Streda **15.** novembra	**LUX ET REQUIEM** Tanečné divadlo v 2 častiach 19,00 hod. Predplatné neplatí	Štátne akad. divadlo Š. Rustaveliho — Gruzínska SSR W. Shakespeare: **RICHARD III.** 19,00 hod.	ZO ŽIVOTA DÁŽĎOVIEK D. Kovačevič: **ZBERNÉ STREDISKO** Hra v 2 častiach 19,00 hod.
Štvrtok **16.** novembra	W. A. Mozart: **DON GIOVANNI** Opera v 2 dejstvách v talianskom jazyku 19,00 hod. Predplatné neplatí	Štátne akad. divadlo Š. Rustaveliho — Gruzínska SSR W. Shakespeare: **RICHARD III.** 19,00 hod.	W. S. Maugham: **SLADKÝ DOMOV** Fraška v 3 dejstvách 19,00 hod.
Piatok **17.** novembra	Ch. Gounod: **FAUST A MARGARÉTA** Opera v 5 dejstvách vo francúzskom jazyku 19,00 hod. Séria „M"	J. Hubač: **MODRÝ PAVILÓN** Hra v 2 častiach 19,00 hod.	W. S. Maugham: **SLADKÝ DOMOV** Fraška v 3 dejstvách 19,00 hod.
Sobota **18.** novembra	F. Cilea: **ADRIANA LECOUVREUR** Opera v 4 dejstvách 19,00 hod. Séria „L"	J. Solovič: **PETER A PAVEL** Veselohra v 12 obrazoch 19,00 hod.	A. Strindberg: **SLEČNA JÚLIA** Tragédia 19,00 hod. Nevhodné pre mládež do 18 rokov
Nedeľa **19.** novembra	NEHRÁ SA	NEHRÁ SA NEHRALO SA!	D. Kovačevič: **ZBERNÉ STREDISKO** Hra v 2 častiach 19,00 hod.
Pondelok **20.** novembra	G. Bizet: **CARMEN** Opera v 4 dejstvách 19,00 hod. Predplatné neplatí	NEHRÁ SA NEŽNÁ REVOLÚCIA!	NEHRÁ SA
Utorok **21.** novembra	F. Cilea: **ADRIANA LECOUVREUR** Opera v 4 dejstvách 19,00 hod. Séria „G"	NEHRÁ SA	H. Ibsen: **NEPRIATEĽ ĽUDU** Hra v 2 častiach 19,00 hod. Nevhodné pre mládež do 16 rokov
Streda **22.** novembra	Nehrá sa	J. Solovič: **PRÍLIŠ ODVÁŽNY PROJEKT** Hra v 2 častiach 19,00 hod.	W. S. Maugham: **SLADKÝ DOMOV** Fraška v 3 dejstvách 19,00 hod.
Štvrtok **23.** novembra	G. Verdi: **RIGOLETTO** Opera v 3 dejstvách v talianskom jazyku 19,00 hod. Pre mládež do 16 rokov nevhodné Predplatné neplatí	J. Hubač: **MODRÝ PAVILÓN** Hra v 2 častiach 19,00 hod. Organiz. predstavenie vstupenky nie sú v predaji	P. O. Enquist: **ZO ŽIVOTA DÁŽĎOVIEK** Hra v 2 častiach 19,00 hod. Nevhodné pre mládež do 18 rokov
Piatok **24.** novembra	W. A. Mozart: **ČAROVNÁ FLAUTA** Opera v 2 dejstvách 19,00 hod. Predplatné neplatí	J. Solovič: **PETER A PAVEL** Veselohra v 12 obrazoch 19,00 hod.	Ľ. Feldek: **SKÚŠKA** Hra na moliérovský námet 19,00 hod.
Sobota **25.** novembra	NEHRÁ SA	P. Preses – U. Becher: **BOCKERER** Tragifraška v 2 častiach 19,00 hod.	P. O. Enquist: **ZO ŽIVOTA DÁŽĎOVIEK** Hra v 2 čatiach 19,00 hod. Nevhodné pre mládež do 18 rokov
Nedeľa **26.** novembra	**KONCERT SÓLISTOV OPERY SND** 20,00 hod. Predplatné neplatí	P. Preses – U. Becher: **BOCKERER** Tragifraška v 2 častiach 19,00 hod.	A. Strindberg: **SLEČNA JÚLIA** Tragédia 19,00 hod. Nevhodné pre mládež do 18 rokov
Pondelok **27.** novembra	Ch. Gounod: **FAUST A MARGARÉTA** Opera v 2 častiach vo francúzskom jazyku 19,00 hod. Séria „O"	NEHRÁ SA	NEHRÁ SA
Utorok **28.** novembra	F. Cilea: **ADRIANA LECOUVREUR** Opera v 4 dejstvách 19,00 hod. Séria „K"	A. S. Gribojedov: **ÚTRAPY Z ROZUMU** Hra v 2 častiach 19,00 hod.	Ľ. Feldek: **SKÚŠKA** Hra na moliérovský námet 19,00 hod.
Streda **29.** novembra	P. I. Čajkovskij: **LABUTIE JAZERO** Balet 19,00 hod. Predplatné neplatí	A. S. Gribojedov: **ÚTRAPY Z ROZUMU** Hra v 2 častiach 19,00 hod.	Ľ. Feldek: **SKÚŠKA** Hra na moliérovský námet 19,00 hod.

Predpredaj vstupeniek v pokladnici SND, na rohu Jesenského ul. a Komenského nám. od 12.00 hod. do 18.00 hod. denne okrem soboty a nedele. č. tel. 552-28 pol hodiny pred predstavením v pokladniciach jednotlivých divadiel. Hromadné objednávky vybavuje oddel. pre styk s návštevníkmi, Gorkého 4 815 86 Bratislava, tel. 511 46, 333 890

Predstavenia činohry sú vhodné pre divákov nad 15 rokov, pokiaľ nie je uvedené inak. Predstavenia opery a baletu sú vhodné pre všetky vekové kategórie, pokiaľ nie je uvedené inak. Vstup len v spoločenskom oblečení. Vstupné sa vráti len v prípade zmeny predstavenia — do 3 pracovných dní.

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THE THEATRE INSTITUTE

Tribún Novembra ‘89 Milan Kňažko na demonštrácii na námestí
Slovenského národného povstania v Bratislave,
27. 11. 1989
Foto Ivan Rychlo/TASR

Stretnutie v Slovenskom národnom divadle v Bratislave, 29. 11. 1989
Zľava speváčka Marta Kubišová, Václav Havel, dramaturg Petr Oslzlý, Dušan Jamrich, Stanislav Dančiak, Ladislav Snopko, študentský vodca Šimon Pánek, Milan Kňažko
Foto Peter Brenkus/TASR